

det egentlige Biergværksbrug var opkommen. Med dette, og som Udg. mene, „omtrent samtidigt, eller snart efter Christendommens almindelige Udbredelse i Dalarne“, begyndte først et nyt og egentligt historisk Liv, og en mere udbredt Befolkning i dette Landskab; og omtrent ved samme Tid, henimod Midten af det 13de Aarh., begynder ogsaa Rækken af de ældste offentlige Documenter, som vedkomme Dalarne. Udg. antage, neppe uden Grund, og beklage det med Æde, at en stor og vigtig Deel af saadanne Breve, og netop fra ældre Tider, ere forsvundne; hvortil forskjellige Aarsager opregnes. Imidlertid er dette svenske Provinds-Diplomatarium, som man seer, dog af betydelig Rigdom; og vigtigere, end Brevenes Mængde, er den Værdi og Interesse for den indre Forsatning, for Culturens og Sprogets Historie, som Manges Indhold besidder. Dette Værk, hvis patriotiske Samlere og Udgivere have det billigste Krav paa enhver nordisk Historikers skionsomme Tak, fortiente derfor ogsaa at paastiennes i Landet, som det tilhører, ved en saadan Recension, der mere i det Enkelte uledte og fremstillede de vigtigere af saa mangfoldige interessante Resultater og Tidsforhold, som for det uvante, uovede De dolge sig i en saadan Diplomsamling.

-
5. Blekingiske Mindesmærker fra Hedenold, betragtede i deres Forhold til de øvrige skandinaviske og europæiske Oldtidsminder, af J. J. A. Worsaae. Med femten lithogr. Tavler. Kbh. Neigels Forlag. 1846. 82 S. 4to.

Det er i vor fædrelandske og historiske Literatur et Phænomen, ligesaa glædeligt fra den videnskabelige Side, som det kan være tristeligt for dem der troe i mange af vor Tids Vilkaar at sine uheldige Bårer for denne Literaturs Fremtid, dersom den ikke vender sig mod et Maal, hvor den skulde finde nye Livskilder ved at aflæde sig sin individuelle Selvstændighed, at vi kunne

see den i eet Aar beriget med to danske Bærker af den Bardi og Bægtighed, som Anders Bedels Levnet, og Undersøgelsen af Blesings Monumenter. Vi behøve ikke engang i denne Betragtning at lade os forstyrre ved Tanken paa, at begge Skrifteres Udgivelse er fremmet ved en offentlig Understøttelse. Denne Omstændighed maa langt mindre forurolige os, end dersom vi saae, at Dagbladenes Oversvømmelse og Romanernes Vandflood, imedens de bortlede en stor Deel af de Næringskilder, en Literatur behøver i Bøgers Affættelighed, tillige bortskyllede Jordbunden selv, hvorfra dens egentlige Livskraft og Bærfylde skal fremgaae. Lykkeligviis er dette Forhold ikke indtraadt. Den danske nationale Literatur har i et Aarhundrede, efter alle ydre Kiendetegn, neppe haat meer at kæmpe imod, end i de sidste ti Aar. Den er dog hverken bleven fattigere, eller svagere i sin Kiærne. — Saaledes er det ogsaa en betydelig Binding, et væsentligt Fremstridt paa Videnskabens Bei for den nordiske Histories Studium og Bearbejdelse, at en i sin Stræben og Forskning ligesaa alvorlig og grundig, som fra tidlige Aar ungdommelig begejstret og aandsbegavet dansk Archæolog har indført Kritikens livsvækkende Kraft i nordisk Oldtidsforskning, og ved dens Hielp aabnet nye Lyskilder for Nordens Fortid, eller forhistoriske Periode. Vi maae jo desværre bekiende, at uagtet den islandske Saga-Literaturs hele forbausende Rigdom, og uagtet Alt hvad man undertiden har villet læse ud af Nordens, tildeels ganske sildige Runestene, naaer denne Periode saa langt ned i Tiden, at dens Dunkelhed først begynder at svinde, da Geistlighed, Klostre, latinsk Skrift, og Annaler i dette Sprog, droge ind i Norden tilligemed Christendommen.

Man kunde fristes til at sige noget lignende om den nordiske Archæologie selv. Saa længe og saa ivrigt den endog har været dyrket, saameget vi endog maa agte den Kiærlighed og Nidkærlighed, hvormed mange, baade Lærde og U lærde, i de tre Riger have offret denne Kundskabsgreen Tid, Kræfter og Møie: saa befandt den sig dog paa en Maade ligesom tilsløret med en mystisk Dunkelhed, snart overgivet til Phantasieens Drømmerier, snart til en aandsløs Bogstavlærdom, eller et ved Hovmod og Forsængelighed opfostret Hypothese-mageri, lige indtil Jagttogelse

og Kritik sluttede et Forbund, der i det mindste gjorde Ende paa en stor Mængde af løse, usammenhængende, paa enkelte og utilstrækkelige Erfaringer grundede, ofte hinanden modsigende, undertiden i sig selv absurde Sætninger og vakkende Systemer, efter hvilke man vilde opføre et Slags historisk Bygning paa Nordens Steendyser, Steensætninger, Gravhøie, og Oldsagerne, som man opgrov af disse. Naar vi tænke paa, hvor mangfoldige og hvor forskiellige gjettede Slutninger, forudsatte Facta, og antagne Beviser, man har construeret af de selsomme Mindesmærker, de selsomme Redskaber, Smykker, Vaaben o. s. v. af Stene, Ertis eller Jern, som udgiøre Nordens Jordfund: da maa man paa den ene Side beklage saa uhyre megen Værdomsslid, som har maattet spildes; paa den anden Side være beymæret for den Lethed, hvormed det endnu er mueligt, endog for en langt skarpere kritisk Aand, at forvirre sig i den samme Labyrinth, der hvor Skriftens ubetragelige og Konstens i Almindelighed temmelig sikkert Veiledning fattes. Endog det klareste og skarpeste Blik behøver her fremfor Alt Forsigtighed, Selvbeheriskning og Resignation i at opstille Resultater og Hovedsætninger.

Man feiler vist nok ikke ved at see en af Nordens hidtil belejligste og mest intelligente archæologiske Kritikere i det her omhandlede Værk, allerede i flere Aar bekendte Forfatter, hvis Veiledning til Kundskab om „Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsager og Gravhøie“, i sin indholdsrige Korthed, ligesom i popular Klarhed og Fattelighed, vanskeligt vil overgaaes; og hvis locale Undersøgelser, i det de bekræftede Runefinderens Ar end t's Dom, som fra Naturforholdenes Side understøttedes af Sverriges berømte Berzelius, endelig afgjorde den fornyede Strid om Naturspillet paa Runamos Klippe i Bleking. Man veed overhovedet, at Hr. Worsaae har grundet sine archæologiske Studier, ikke blot paa den eensidige Opsamling, Glasfæinddeling og Betragtning af de jordfundne Oldsager, men tillige paa en rig Erfaring og praktisk Kundskab til det hedenske Nordens Monumenter, Steensamlinger, Jordhøie og andre i Jorden fordybede, eller paa dens Overflade construerede Gravsteder m. m. Dette var en i senere Aar meget forfemt Deel af Nordens Archæologie, hvoraf

B. Thorslacius*) havde ikke ringe Fortieneste ved førstegang at bringe de danske Monumenter af den Art i en efter deres Ud-vortes ordentlig inddeelt og affondrende Oversigt; foruden at denne tillige meddeelte endel enkelte Noticer og Beskrivelser. Hvad Thorslacius var for Danmark, var Sioborg for Sverrige; og finde vi begge at staae tilbage i Kritik, maae vi heller ikke glemme, at de stode tilbage i Erfaring. Efter den Tid har man hos os i henved 40 Aar ikke i det Væsentlige gjort meget for den monumentale Archæologie, i Forhold til de overveiende Kræfter og Midler, offentlige og private, som man har anvendt paa Antiquitetssamling, og Tilveiebringelsen af et Musæum. Der fandtes Iver, Erfaring, utrættelig Virk-somhed og Virkekræft, Enhed i Plan, med en vist nok een-sidigt ubøielig Consequents i dens Udførelse, hos en berømt og fortient Bestyrer. Derfor kunde man ogsaa i denne Ret-ning frembringe noget Stort — og imedens man i det gamle Svea-Land først tænker paa en Bygning, har Danmark længe havt et nordisk Musæum, som for den hele Deel af Europa, der har Oldsager tilfælles med Norden, ved sin Rigdom er ble-vet et Slags Centralspundt. Enhver videnskabelig Archæolog og Historiker maa erkende denne Stiftelses Værdi og betydelige Virk-ninger; om man end ikke hører til dem, som lade sig fide af en Illusion, der for Alvor kan troe, at Efterlevninger af Bildheds-standens eller Nomadelivets Barndom og Naahed i selvstændig Betydning kunne maale sig med noget Værd af Menneſkehaand, som Konsten gav Ideens og Skønhedens Præg.

Men Enhver kan ikke være enig med dem, der synes at antage, at Musæums-Disciplinen (om vi saa maa sige) udgjør den hele Archæologie. Monumenter af saadan Art og Bestaffens-hed, at de ikke kunne flyttes fra Stedet hvor de er reiste eller anbragte, høre ikke mindre til den sidstnævnte Videnskabs Heel-hed; og skiondt de Monumenter, som tilhøre Nordens Hedenold, ere uden Kunstværd, have de netop for den nordiske Cultur og Folkeshistories Dplysning en afgjort Vigtighed. I det man i

*) "Bemærkninger over de i Danmark endnu tilværende Hedenolds-Høie og Steenſætninger." Kbh. 1809. 68 S. 8. (Afr. af det Skandinav. Literatur-Selskabs Skrifter, 5te Aarg. 1809.)

Danmark har tilbragt en storartet privat, men efterhaanden saa at sige til den hele civiliserede Verden udvidet Forening, oprindeligen med det Formaal, at udgive og oplyse det gamle Jælands og Nordens høist mærkværdige Skriftværker, og senere under dette Formaal har inddraget en Mangfoldighed af andre Gienstande: har man ikke altid bevaret videnskabelig Enhed i dette Selskabs Plan og Formaal; og man har navnlig meer end billigt forsomt Undersøgelser og Arbejder i den Retning, hvor Archæologie og Historie skulde række hinanden Haand, ved et mere universelt Erfaringsstudium, henvendt paa den hele Klasse af Fortids-Monumenter, som forbinde de nordiske Lande med en stor Deel af det gamle Europa, og med en Deel af Asien.

Det er dette Studium, hvortil i Særdeleshed den Forfatter, hvis nyeste Værk her omtales, har opoffret sig, efterat have saa at sige gienngaaet Antiquitetstudiets Skole. — Men, vi have seet den Synderlighed i Oldtidsvidenskabens nyeste Historie hos os, at netop denne Forfatter paa hans fremstridende Bane ikke har fundet kraftig Fremhielp der, hvor man allersnarest maatte have ventet det. Det tilhører derfor denne Historie i sin Tid at optegne, at det hverken er fra Museum for Oldsager, eller fra det nordiske Oldskriftselskab, (hvis Navn nu er meget for indskrænket) at Hr. Worsaaes Arbejder, Undersøgelser og Opdagelser ere udgaaede. Det er en Monarks umiddelbare og personlige Interesse for Oldtidsvidenskabens, det er Hs. Majestæt Kong Christian den Ottendes oplyste Blik og Kongesind, som Historien vil vindicere de videnskabelige Resultater og Berigelser, denne Forfatter allerede har produceret, og som hans antiquariske Reise til Skotland, Irland og England uden tvivl i endnu større Maal ville bringe for Dagen.

Saa nulevende Oldtidsforskere i de nordiske Lande have selv ledet, eller været tilstede ved saamange Opgravninger, som Hr. Worsaae; men saa have tillige, for at kunne benytte og besyrlige disse antiquariske Erfaringer, med saa alvorlig Flid og omfattende Grandtæning lagt Vind paa at giøre sig bekendt med de i andre Lande forekommende lignende Monumenter, Opgravninger og Jordfund, der ere ligesom den archæologiske Commentar, der skal oplyse vore danske og nordiske. Det er den betydelige

Mængde af dette Slags antiquariske Oplysninger, hvis Meddelelse udgjør en vigtig Fortieneste ved Hr. Worsaaes nyeste Arbejde. I øvrigt vinder det Formaal og Indhold derved forhøiet Interesse, at Provindsen Bleking, i Henseende til dens Monumenters og jordsfundne Oldsagers Charakter og Bestaaffenhed, forener en stor Deel af de karakteristiske Træk, som disse Fortidslevninger i det øvrige Norden besidde. En antiquarisk Beskrivelse af Bleking kan derfor unegtelig blive Grundvold for endeel betydende Resultater af archæologiske Undersøgelser, vedkommende vort Norden overhovedet.

Ligesom dette Skrift af Hr. Worsaae udmærker sig ved den samme Tydelighed, Klarhed og Fyndighed i Fremstillingen, som man finder i tidligere Arbejder af denne Forfatter — navnlig i hans Skrift om „Danmarks Oldtid“ o. s. v. — Egenstaber, der ogsaa i stilistisk Henseende give Skriftet en ikke almindelig correct, reen, og mere indholdsvægtig end ordrig Charakter: (man læse f. Ex. den korte og smukke Naturskildring af Bleking S. 5) saaledes er ogsaa den fulgte Orden og Inddeling aldeles den rigtige og naturlige. Efter en Indledning, om den nordiske Archæologies hidtilværende Stilling, i og for sig selv og til Historien, eller rettere til Hypotheseerne om Nordens Fortid og ældste Beboere — om Mindesmærkernes egentlige historiske Betydning — og om Nødvendigheden af at betragte dem i deres Forhold til andre Landes lignende eller særegne Arter af Monumenter, og at bestemme Grændserne for disse Arter, saavel i, som udenfor Skandinavien, dersom man vil vinde fast Grundvold for et historisk Resultat af de antiquariske Forskninger og Opdagelser: gaaer Forf. i 1ste Afdeling (S. 5—28) over til at karakterisere og beskrive Bleking's Monumenter og Oldsager fra Steenalderen, Bronze-Alderen og Jernalderen, i Følge det af ham vedtagne System om disse tre Classer af monumentale Levninger, og deres indbyrdes Forhold. — Til de almindelige archæologiske Bemærkninger, Bleking vedkommende, hører f. Ex. at Mindesmærker fra Bronze-Alderen, ligesom Steenalderens Grave, i Almindelighed ligge i Nærheden af Havet. „Et Folk“ mener Forf., „som endnu manglede Værktøi af Jern, vilde ikke være i Stand til at rydde de tætte Skove

i det Indre af Landet." (S. 9. hvor dog strax en Undtagelse angives i et Broncefund i Tving Sogn, høit oppe ved den smaaalandske Grændse.) Men ogsaa de langt mere talrige Fund af Oldsager fra Jernalderen „strække sig kun omtrent to til tre danske Mile op i Nord fra Kysten." — I øvrigt have de Blevingske Steensætninger og opfæstede Steenrynge, (i Blevings Stenrør) Jordhøie, og andre Mindesmærker, som for en stor Deel staae i Forbindelse med Begravelser, i det Hele ikke noget særdeles mærkværdigt eller udmærket fra samme Slags Monumenter i Sverrige eller Danmark, hverken i Størrelse, eller i Betsaffenheden af de Jordfund, som deres Opgravning jævnlig har medført. — Kun enkelte Arter af Steenmonumenter ere egne for Blevings, eller dog siældne udenfor denne Provinds. Dertil regnes bl. a. de saakaldte Skibshøie eller Skibssætninger: ovale, i Enderne spids tillobende Steensætninger, med to større og høiere Endestene, hvilke man tænker sig forestillende Skibets For- og Bagstav. (De findes ogsaa paa Vland og Gotland; jvf. Worsaae, Danmarks Oldtid, 2c. S. 85. 86.) Maaskee er dette kun Virkningen af den antiquariske Indbildningskraft. Da man i Blevings (som de meddelte Aftegninger bedst vise) finder Steensætninger af alle Former, cirkelrunde, firfandede, trefantede af flere Slags: kan man vel ogsaa have sat Stenene i hiijn ovale Form, uden at tænke paa Skibe. Men Sagen er ligegyldig; i begge Tilfælde bliver det dog ikke til meer, end en Steensamling. — Mærkelige ere de opreiste isolerede Mindestene, af en i Forhold til Bredden mere anseelig Høide, som kunne regnes til de saakaldte Bautastenes Art. Man finder dem i Blevings fra 3, indtil 6—8 Alens Høide; i Halland findes Bautastene, 9 til 10 Alen høie; og i Norge kiender man een (paa Rugvalds næs) som, siendt sunken dybere i Jorden, er henved 14 Alen høi. Det skionnest og mærkværdigste Monument i Blevings er vel unegtelig den Samling af 3 Bautastene, reiste i Trefant, der findes i en Levning af Birkeskov imellem Leråfra og Bjørketorp i Risterby Sogn. To af disse svære Stene ere noget over 5 Alen, den tredie 6½ Alen høie; og denne er allerede fra Worms Tid (Mon. Dan. p. 215) bekjendt ved sin Runeskrift. Den er imidlertid, ligesom de tre eller fire andre Runeskrifter, der

findes i Blefing, indhugget med de saakaldte Angelsaxiske Runer (fordi lignende Skrift findes paa Monumenter i England;) og paa denne Art af Indskrifter er Antiquarernes Værdom hidtil enten reent strandet, eller den har maattet nøies med at give ved hver ny Læsning en ny Fortolkning. (jvf. W. Grimm *üb. deutsche Runen*. 1824. S. 197 flg. K. Magnusen, „Runamo og Runerne“ S. 419—40.) Hr. Worsaae har ladet sig nøie med at give en ny, omhyggelig Tegning af bemeldte Runeskrift (T. XI. a. b. Hele Monumentet sees i en smuk Tegning T. X.) Det usandsynlige i den Mening, at dette Slags Runeskrift skulde være kommen fra Angelsaxerne til Norden, og det mere Rimelige i at den ved Vikingstogene er bragt over til England, omtaler Forf. S. 23. 24.

Af den øvrige Deel af Hr. Worsaaes Værk indeholder anden Afdeling S. 28—44 en Samling af antiquariske Opdagelser og Resultater af Undersøgelser og Jordfund, paa den skandinaviske Halvø og i Danmark, saavelsom i det øvrige Europa, hvorved de i Blefing forekommende Monumenter og Oldsager, fra enhver af de 3 ovennævnte Aldere eller Perioder, kunne oplyses ved analoge Phænomener. Vi faae her en vist nok ikke i Angivelsen af enkelte Opdagelser fuldstændig, men dog ved mange Exempler oplyst geographisk ordnet Oversigt af Hr. Worsaae's System, angaaende de bekjendte tre Classer af vore nordiske Monumenters og Oldsagers Udbredelse til andre Lande og Strækninger af Europa, og deres Forekomst i visse Egne eller paa enkelte Steder af disse. Vi finde her tillige mange vigtige og særdeles interessante almindelige Bemærkninger og Resultater; f. Ex. S. 40, 41, om Forholdet imellem Gravene fra den saakaldte Bronce-Ålder og Jern-Ålderen i Norden; om Sieldenheden af Jordhøie fra Jernalderen i Danmark, og derimod den paafaldende Mængde af Steendysser og Steengrave, ligesom af Broncefund, i vort Fædreland. I den Anledning hedder det S. 42: „Museet (i Kiøbenhavn) har neppe ti Jernsværd, som bevistlig ere fra Danmark, medens det har Broncesværd i hundredevis.“ Den paafaldende, næsten uforklarlige Sieldenhed af Jernsager og Grave fra Jernalderen hos os (imodens de i Mecklenborg, Brandenburg, og næsten overalt i Tydskland, især det sydlige, forekomme

faa ofte, og da man tillige veed, hvor hyppig og almindelig Smeltning og Brug af Mosejern har været i Danmark i Middelalderen) er unegtelig et af de mærkværdigste Phænomener i vor hele Archæologie, paa det Punkt, den hidtil har naaet; men vi tør ikke ubetinget gaac over til den Mening, at man allerede paa dette Punkt staaer fast og sikker nok, til der at kunne grunde en ny historisk Hypothese.

Den 3die og største Afdeling af Skriftet (S. 41—82) er udelukkende opoffret til Kritiken af tidligere antiquariske Forudsætninger, Hypotheser og Systemer, og til Fremstillingen af de Erfaringer og Grunde, hvorpaa Forf. bygger sit eget System. Læsningen af disse Blade maa for enhver videnskabelig Archæolog og Historiker have en høj Grad af Interesse, da vi ved hvert Skridt møde Sætninger og Slutninger, der føre os dybere ind i Tvivlens og Kritikens spændende Tankevirksomhed. Indholdet er tillige yderst sammentrængt og stofrigt, og fordrer saameget mere en anspændt Opmærksomhed. Vi troe vel, at Flere ville være enige med os i, at en saa overvæltet stor og næsten uoverskuelig Masse af Erfaringsstof, som de seneste Aars Undersøgelser og Oplysninger i flere Lande i Europa allerede frembyde, som med hvert Aar udvider sig, og som dog for en stor Deel er omspredt i enkelte Faacta eller Opdagelser, umuligen endnu kan være lige modent til at afgive et positivt og sikkert Stof for Kritiken, og for archæologiske Resultater af historisk Natur. Heller ei kunne vi hidtil finde os overbeviste ved adskillige af Forf.s Meninger og Slutningsbeviser; navnlig om en overhovedet tidligere Cultur eller Opdyrkning af Landet i Danmark, (som Jernets Mangel maatte forudsætte) end Naturforhold og forhistoriske Sagn hentyde paa; og ligesaa lidt om den Mening, han vel i det Hele vil hylde: at den saakaldte Kobberalder's Oldsager (s: Bronze-Beholdere og Redskaber) skulde baade være et i de fleste europæiske Lande lige almindeligt og herskende Tidophænomen, og disse Oldsager saaledes ogsaa overhovedet være oprindelige og indenlandske i Norden, hvor aldeles intet findes; men Leiligheden er her ikke til videre at behandle dette og flere Punkter i Forfatterens archæologiske System, hvor vi troe, det ei vil eller kan være fast nok mod enhver kritisk Indsigelse.
